

MIECZYŚŁAWA CHMIELEWSKA

Pieczęcie Agnieszki, księżnej świdnickiej (1338–1392)

Pieczęcie Agnieszki – księżnej świdnickiej, należącej bez wątpienia do grona najbardziej znanych kobiet średniowiecznego Śląska – podobnie jak biografia ich właścicielki, nie doczekały się do chwili obecnej pełnego opracowania naukowego. Jakkolwiek 87 sigillów księżnej przy dokumentach z okresu 1342–1391, przechowywanych w archiwach dolnośląskich¹, jest znakomitym materiałem do badań sfragistycznych. Zachowane egzemplarze, poza czterema wyjątkami, z których dotrwały jedynie fragmentaryczne szczątki pieczęci pieszej², są raczej w dobrym stanie. Co prawda, niektóre z nich mają drobne uszkodzenia, ale te raczej nie przeszkadzają w odtworzeniu ich pełnego obrazu, zwłaszcza że istnieje bogaty materiał porównawczy. Niniejsze opracowanie sigillów wspomnianej władczyni nie jest pełną, naukową monografią sfragistyczną, wymienionych 87 pieczęci nie stanowi jeszcze całościowego materiału sfragistycznego, który winien zostać przebadany. Konieczna byłaby dodatkowa kwerenda źródłowa w archiwach czeskich, niemieckich i austriackich, ponieważ Agnieszka była córką księcia austriackiego Leopolda z Habsburgów i Katarzyny Sabaudzkiej. Na Śląsk przybyła dopiero w 1348 roku³, a z domem rodzinnym na pewno utrzymywała żywe kontakty. Jeśli zaś chodzi o archiwa czeskie i niemieckie, to jako panująca w księstwie świdnicko-jaworskim musiała załatwiać różne sprawy w państwach ościennych, tym bardziej że Śląsk w okresie panowania tejże władczyni był już, poza pozostawionym jej w dożywocie księstwem świdnicko-jaworskim, we władaniu czeskich Luk-

¹ Por. *Aneks I*, AP Wr., Rep. 123, nr 28 (1342, 7 grudnia – najstarsza z zachowanych pieczęci). Dok. m. Świdnicy, sygn. U 310 (1391, 13 listopada – najpóźniejsza z zachowanych pieczęci).

² AA Wr., Zbiór dokumentów, 28 stycznia 1372; AP Wr., Rep. 12, nr 8, Dok. m. Świdnicy, sygn. U 248; Oddz. AP Wr. w Jeleniej Górze, Dok. m. Jeleniej Góry, nr 24.

³ K. Jasiński: *Rodowód Piastów Śląskich*. T. 2. Wrocław 1975, s. 38–41; *Historia Śląska*. Red. M. Czapliński. Wrocław 2002, s. 82.

semburgów⁴. Innym bardzo ważnym wymogiem przy sporządzaniu sfragistycznej monografii pieczęci księżnej Agnieszki świdnickiej byłoby naukowe opracowanie jej kancelarii, związane z przebadaniem personelu kancelaryjnego księżnej, pisma i struktury dokumentów. Opracowania takiego do chwili obecnej nie mamy. Informacje dotyczące personelu kancelaryjnego są tu szczególnie ważne, ponieważ Agnieszka, dysponując pieczęcią o średnicy 90 mm, nie miała koniecznego przy pieczęci o dużych wymiarach kontrasigillum. Kontrasigilla spotykane na odwrocie tejże pieczęci należały do jej sekretarzy. Ich legendy zaś, poza imieniem i nazwiskiem właściciela, podanych najczęściej w skróconej formie, nic o nim nie mówią. Dane te można uzyskać dopiero po przestudiowaniu treści dokumentów, co ze względu na czasochłonność i ogrom materiału winno być już przedmiotem odrębnej pracy.

Cztery typy sigillów używane przez księżną, o których będzie mowa dalej, odgrywały przy dokumentach taką samą rolę, jaką winna odgrywać pieczęć przytwierdzona do dokumentu, tzn. potwierdzać autentyczność i wiarygodność tekstu.

Oprócz spełniania wspomnianej funkcji środka wierzytelności owe stare sigilla są też małymi dziełami sztuki rytowniczej, reprezentując wysoki poziom artystyczny i klasę dawnych mistrzów rytowniczego dłuta⁵. „Ten niepozorny może typ źródła historycznego jest [...] bogatą kopalnią wiedzy, podobnie jak i dokument pisany. Pieczęć jest bowiem [...] źródłem dla dyplomatyki, heraldyki, genealogii, kostiumologii, epigrafiki. Stanowi również rzadkie źródło ikonograficzne, wzbogacające wiedzę o kulturze materialnej, szczególnie wieków średnich. Jest również często [...] jedynym portretem osób panujących w tamtych czasach”⁶.

Na 110 dokumentów z archiwów śląskich, których Agnieszka jest wystawcą bądź współwystawcą i które uwierzytłoniła swymi pieczęciami, te ostatnie, o czym już wspomniano, zachowały się aż przy 87 jednostkach archiwalnych⁷. Lakoniczne informacje na ich temat przekazali już autorzy najnowszych katalogów dotyczących dokumentów przechowywanych w tutejszych archiwach⁸. Sigilla księżnej Agnieszki znajdujemy przy dokumentach z 12 na 14 zespołów archiwalnych, zawierających wspomniane źródła historyczne, z zasobu Archiwum Państwowego

⁴ *Historia Śląska...*, s. 83–84.

⁵ W. Fabijański: *Dawne pieczęcie na Dolnym Śląsku*. Wrocław 1980, s. 6.

⁶ *Ibidem*.

⁷ Por. *Aneks 1*.

⁸ *Katalog dokumentów Archiwum Archidiecezjalnego*. Oprac. W. Urban. Roma 1970; *Wykaz regestów Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu*. Oprac. Idem. Warszawa 1970; *Wykaz regestów Archiwum Archidiecezjalnego*. „*Studia Teologiczno-Historyczne Śląska Opolskiego*” 1978, T. 6; *Katalog dokumentów przechowywanych w archiwach państwowych Dolnego Śląska*. T. 3. Oprac. R. Żerelik. Wrocław 1991; T. 4–5. Oprac. R. Stelmach. Wrocław 1991; T. 6. Oprac. M. Chmielewska. Wrocław 1995. (Informacje na temat pieczęci w wymienionych katalogach zamieszczone są w opisach archiwalnych dokumentów, które znajdujemy pod właściwą datą).

we Wrocławiu, oraz przy dokumentach miasta Jeleniej Góry z Oddziału Archiwum Państwowego we Wrocławiu, mieszczącego się w Jeleniej Górze, i zbiorze dokumentów Archiwum Archidiecezjalnego we Wrocławiu. Najwięcej, bo aż 27 pieczęci zachowało się w zespole dokumentów miasta Świdnicy oraz (19 pieczęci) w zespole dokumentów klasztoru Cystersów w Krzeszowie. Jakkolwiek źródła pisane związane z księżną znajdujemy także w dokumentach klasztoru Augustianów na Piasku, dokumentach kolegiaty w Głogowie oraz dokumentach miasta Wrocławia, to pieczęci przy nich brak, a to dlatego, że zespoły te zawierają głównie transumpty bądź odpisy dokumentów księżnej lub archiwalia jej dotyczące⁹.

Pieczęć A

Najstarszą z zachowanych jest pieczęć popiersiowa mniejsza, w której Agnieszka tytułuje się księżną Strzegomia. Legendę napisano majuskułą gotycką:

+ S . AGNETIS . DVCISSE . DE . STREGONIA

W zakratowanym, ozdobionym gwiazdkami polu pieczęci widzimy popiersie księżnej, ubranej zgodnie z docierającymi na dwory możnowładców środkowoeuropejskich trendami XIV-wiecznej mody francuskiej z charakterystycznym dopasowaniem odzieży do kształtów ciała oraz wąskimi rękawami. Strój Agnieszki składa się z dwóch szat. Jest ona ubrana w podbity futrem, dopasowany w górnej części płaszcz. Pod płaszczem widać modną wówczas suknię o fałdистой spódnicy. Księżna, z odkrytą głową, ma sięgające ramion, kręcone włosy. Władczyni trzyma w rękach dwie tarcze herbowe, w prawej z orłem śląskim, a w lewej z herbem Habsburgów. Średnica pieczęci wynosi 32 mm.

Sigillum to zachowało się tylko przy dwóch dokumentach Agnieszki – dokumencie z roku 1342 i 1346. Najprawdopodobniej, jak twierdzi M. Gumowski, ma ono związek z tym, iż Bolko II przekazał Agnieszce w 1338 roku Strzegom i okolice jako wiano, a pieczęć ta była używana tylko w sprawach związanych ze Strzegomiem i jego okregiem. Opinie te potwierdzają wymienione już archiwalia, z których pierwsze dotyczy benedyktynek strzegomskich, drugie zaś sprzedaży dóbr Rusko koło Strzegomia¹⁰.

⁹ Por. *Aneks 1 i 2*.

¹⁰ AP Wr., Rep. 123, nr 28, Dok. maj. Schaffgotschów, sygn. Fach 26 d, nr 1; K. Stronczyński: *Pomniki książęce Piastów lenników dawnej Polski w pieczęciach, budowlach, grobowcach i innych starożytnościach zebrane i objaśnione*. Piotrków 1888, s. 261; M. Gumowski: *Pieczęcie śląskie*. W: *Historia Śląska od najdawniejszych czasów do roku 1400*. Red. W. Semkowicz. T. 3. Kraków 1936, s. 301; M. Możdżyńska-Nawotka: *O modach i strojach*. Wrocław 2002, s. 13–17, 21.

Pieczęć B

Kolejna, używana przez Agnieszkę, to pieczęć popiersiowa większa, nieodnotowana dotąd w literaturze sfragistycznej. Na pieczęci tej nosi ona tytuł księżnej Śląska i pani Świdnicy. Legendę wykonano majuskulą gotycką:

+ * AGNES . DUCISSA . SLESIE . ET . DNA . SWIDNICENSIS

W zakratowanym, ozdobionym gwiazdeczkami polu pieczęci ukazano popiersie księżnej ubranej w obcisłą suknię o wydłużonym stanie, z obszernym dekoltem, zapinaną z przodu na rząd guzików rozmieszczonych na całej długości stanu, oraz z obcisłymi rękawami. Na głowie Agnieszka nosi kruseler, tj. czepiec zakończony rzędami fryzowanych falbanek, tworzących wałek okalający twarz. Moda na tego typu nakrycia głowy kobiecej przyszła na Śląsk w XIII wieku z Czech. W wyciągniętych w bok rękach księżna trzyma dwie tarcze herbowe, w prawej tarczę z orłem śląskim, a w lewej z herbem Habsburgów. Pieczęć ma średnicę 42 mm. Pieczęć ta, podobnie jak ta wcześniej opisana, zachowała się tylko w dwóch egzemplarzach – przy dokumencie z roku 1355 i 1368. Pierwszy dotyczy Jeleniej Góry, a drugi klasztoru strzegomskiego, co wskazuje, iż miała zastosowanie w sprawach całego księstwa¹¹.

Pieczęć C

Najpopularniejsza i najpiękniejsza jest pieczęć piesza księżnej. Agnieszka tytułuje się tu księżną Śląska, panią Książa, Świdnicy i Jawora. Napis legendy wykonano minuskulą gotycką. Legendę pieczęci rozpoczyna tarcza herbowa z herbem Habsburgów:

Agnes dei . gra. Ducissa . sle . dna . de x furstinb'g . in swydnicz et in jawor x

W zakratowanym, ozdobionym gwiazdeczkami polu pieczęci uwidocznił się postać księżnej stojącej na konsoli architektonicznej. Agnieszka ubrana jest w długą suknię, podobną do tej z poprzedniej pieczęci, a więc z wydłużonym stanem, ozdobioną z przodu rzędem guzików. Rękawy sukni są obcisłe, zapinane od łokci do dłoni na drobne guziczki. Spódnica zaś jest pofałdowana. Na ramionach władczyni ma zarzucony płaszcz, usztywniony, zgodnie z konwencją epoki, u góry listwą, do której przyszyto jego górny brzeg, natomiast z przodu obie części płaszcza połączono taśmą. Głowę księżnej zdobi wspomniany już kruseler. Po bokach Agnieszki

¹¹ AP Wr., Rep. 123, nr 42; Oddz. AP Wr. w Jeleniej Górze, Dok. m. Jeleniej Góry, nr 10; M. Moźdzysłowska-Nawotka: *O modach...*, s. 13, 28.

umieszczono tarcze herbowe, nakryte hełmami z klejnotami i labrami. Na tarczy prawej widnieje orzeł zwrócony w lewo i taki sam orzeł został powtórzony w klejnocie, a na lewej widać szachownicę, również powtórzoną w klejnocie. Średnica pieczęci wynosi 90 mm.

Najstarsze z licznych egzemplarzy tej pieczęci znajdujemy przy dokumencie z 8 grudnia 1369 roku i dokumencie z 22 maja 1370 roku. Datacja wspomnianych archiwaliów wskazuje na to, iż księżna używała jej już w rok po śmierci męża, a nie, jak podaje M. Gumowski, dopiero od 1383 roku¹², czy, jak uważa M. Kaganiec, od roku 1389¹³. Pieczęć ta, najprawdopodobniej ze względu na budzące powszechny podziw walory artystyczne, jest szeroko znana w literaturze historycznej, zarówno popularnej, jak i naukowej. Fotografie jej zdobią karty w zasadzie każdej pozycji dotyczącej średniowiecznego Śląska lub Świdnicy.

Okazałość jej wynikała z faktu, że „po śmierci męża w latach 1368–1392 sprawując rządy w księstwie świdnicko-jaworskim księżna musiała mieć pieczęć odpowiadającą swojej okazałości władzy, którą dzierżyła, władzy księcia suwerennego, a nie tylko małżonki książęcej. Zwykle bowiem pieczęcie żon książęcych nie dorównywały pieczęciom mężów władców”¹⁴. Opinie te potwierdzałyby dwie wcześniejsze popiersiowe sigilla księżnej (A i B), używane za życia Bolka II, znacznie od niej mniejsze (średnica 32 mm i 42 mm) oraz stojące na niższym poziomie artystycznym. Agnieszka chciała swoją pieczęcią podkreślić, iż jest władczynią rozległego suwerennego księstwa – świadczy o tym bogata treść heraldyczna pieczęci. Jak zauważa M. Kaganiec, łączy się to z ogólną tendencją panującą w XIV wieku, zgodnie z którą na polu pieczętnym obok herbu rodowego pojawiają się herby ziemskie. Widniejący na prawej tarczy nasadzony na klejnocie dzielony w słup orzeł stanowił herb rodowy Piastów świdnicko-jaworskich, szachownica zaś wypełniająca lewą tarczę oraz klejnot to był herb księcia jaworskiego. „Oba herby odnoszą się bezpośrednio do ziem będących we władaniu Agnieszki. O ich randze świadczą miejsce w oglądanym obrazie pieczętnym, jak i sposób ich przedstawienia w postaci pełnoheraldycznej i na ogół dość rzadki na pieczęciach władczyń”. Mniejszą rolę od wspomnianych tarcz heraldycznych odgrywa w tym wypadku tarcza herbowa z herbem Habsburgów, podkreślająca rodowód księżnej i jakby mimochodem wkomponowana w legendę pieczęci¹⁵. Natomiast na omawianych już sigillach popiersiowych (A i B) oraz na ostatniej pieczęci popiersiowej (D), która zostanie przedstawiona na końcu niniejszych rozważań, tarcza z herbem rodowym księżnej pojawiała się na polu pieczętnym trzymana przez Agnieszkę w lewej ręce.

¹² AP Wr., Rep. 132 d; Dep. rodziny Seidlitz-Sandreczki z Bielewy, nr 7; Dok. m. Świdnicy, sygn. U 204; M. Gumowski: *Pieczęcie...*, s. 301; M. Możdżyńska-Nawotka: *O modach...*, s. 7, 21.

¹³ M. Kaganiec: *Heraldyka Piastów Śląskich 1446–1707*. Katowice 1992, s. 141.

¹⁴ W. Fabijański: *Dawne pieczęcie...*, s. 17.

¹⁵ M. Kaganiec: *Heraldyka...*, s. 141–142.

Jak już wspomniano na początku opracowania, Agnieszka nie dysponowała własnym kontrasigillum, potrzebnym jako pieczęć odwrotowa w razie używania pieczęci o tak dużej średnicy. Na zachowanych sigillach pieszych księżnej spotykamy sygnety aż sześciu jej sekretarzy.

Kontrasigillum C I

Najwcześniejsze było kontrasigillum Piotra de Czedlicz, użyte w dziesięciu zachowanych dokumentach z lat 1368–1370. Średnica kontrasigillum wynosiła 20 mm.

W polu pieczęci widnieje tarcza herbowa, a na niej odwrócone strzemię z liśćmi koniczyny w rogach. W otoku napis (wykonany majuskułą gotycką):

+ S . PETRI . DE . CZEDLICZ

Kontrasigillum C II

W 28 dokumentach z lat 1370–1380 spotykamy kontrasigillum Piotra de Ne-wileschicz. Średnica kontrasigillum ma 20 mm. W polu pieczęci mieści się kadłubowy hełm rycerski z klejnotem w postaci otwartego wieńca uwitego z liści laurowych i palmowych. Z boku hełmu zwisają dwa fragmenty chusty ochraniającej szyję rycerza. W otoku napis (wykonany minuskułą gotycką):

+ S Petri de Ne-wileschicz

Kontrasigillum C III

Rzadziej używanym, znalezionym jedynie przy trzech dokumentach z lat 1382–1384, kontrasigillum był sygnet Konrada z Henrykowa. Średnica kontrasigillum – 17 mm. W polu pieczęci umieszczono stylizowane na kwiat koło zębate, a w otoku napis (wykonany minuskułą gotycką):

+ S Conradi * de h'richow*

Kontrasigillum C IV

Popularnym kontrasigillum była też pieczęć sygnetowa Jana de Slewicz, spotykana przy 16 dokumentach z okresu 1375–1387, o średnicy 17 mm.

W polu pieczęci otoczonym rozetą leży ukośnie tarcza herbowa z rozmieszczonymi w rogach gwiazdkami, na lewym górnym rogu tarczy nasadzony jest hełm z klejnotem. Klejnot hełmu stanowi uwity z gałęzi palmowych wianuszek z gwiazdą w środku. W otoku biegnie napis (wykonany majuskułą i minuskułą gotycką):

S ihis de slewicz

Kontrasigillum C V

Inne kontrasigillum to przyłożony do pieczęci księżnej przy jedenastu dokumentach z lat 1383–1387 sygnet Jana de Rolmus, o średnicy 20 mm. W polu pieczęci znajduje się hełm garmkowy z klejnotem w postaci dwóch gałęzi palmowych, a w otoku napis (wykonany minuskułą i majuskułą gotycką):

S + igil iohannis * de rolmus

Kontrasigillum C VI

Ostatnim kontrasigillum, odnalezionym przy pieczęci pieszej Agnieszki, jest pieczęć sygnetowa Jana Konmos. Występuje ona przy dziewięciu dokumentach z lat 1388–1391. Średnica kontrasigillum wynosi 17 mm.

W polu pieczęci mieści się hełm garmkowy z klejnotem w postaci gałązek oliwnych. W otoku ciągnie się napis (wykonany majuskułą gotycką):

S JOHANNIS KO-NMOS¹⁶

Pieczęć D

Podobna do pieczęci popiersiowej większej (B) była kolejna pieczęć popiersiowa mniejsza, również nieznana w literaturze sfragistycznej. Agnieszka używa w niej tytułu księżnej Śląska, pani na Świdnicy i Jaworze. Legendę pieczęci wykonano minuskułą gotycką:

* agnes . ducissa . sl e. Dna . i . swyd et in . jawor

W zakratowanym, ozdobionym gwiazdeczkami polu pieczęci widnieje popiersie księżnej, ubranej tak samo jak na wspomnianej pieczęci pieszej, tj. w suknię z obcisłymi, długimi rękawami, z dopasowanym, wydłużonym stanem ozdobionym na przodzie rzędem guzików oraz zakończonym obszernym dekoltem. Na ramionach Agnieszka ma narzucony płaszcz połączony z przodu taśmą. Głowę jej okrywa kruseler. W rozłożonych rękach trzyma dwie tarcze herbowe – w prawej z orłem śląskim, a w lewej z herbem Habsburgów. Pieczęć ma średnicę 32 mm.

Do chwili obecnej zachowały się trzy egzemplarze tej pieczęci przy dwóch dokumentach z roku 1381 i przy dokumencie z 1391 roku. Daty wystawienia dokumentów wskazują, iż pieczęć tę Agnieszka miała najpóźniej¹⁷.

Z informacji podanych przez M. Gumowskiego wynika, że znał trzy różne pieczęcie księżnej: popiersiową mniejszą (A), pieszą (C) i majestatyczną (?). Ta ostatnia pieczęć Agnieszki nigdy nie istniała. M. Gumowski mylnie przypisał pieczęć majestatyczną Agnieszki, księżnej strzelińskiej, żony Mikołaja, księcia ziębickiego, Agnieszce, księżnej świdnickiej¹⁸. Biorąc zatem pod uwagę przekaz M. Gumowskiego i obecny stan badań sfragistycznych, należy stwierdzić, iż Agnieszka używała nie trzech a czterech pieczęci, w tym dwie pieczęcie popiersiowe – większa (B) i mniejsza (D), w których Agnieszka tytułuje się panią na Świdnicy i Jaworze

¹⁶ Por. *Aneks 2*.

¹⁷ Por. *ibidem*.

¹⁸ M. Gumowski: *Pieczęcie...*, s. 299. Wg M. Gumowskiego pieczęć majestatyczna Agnieszki, żony Bolka II, miała pochodzić z 1349 roku i „wyobrażała księżną na tronie z dwoma hełmami w rozłożonych rękach, a więc podobnie jak pieczęć z r. 1307 jej babki mężowskiej księż-

– nie były dotąd odnotowane w literaturze sfragistycznej. Pieczęcią majestatyczną Agnieszka jednak nie dysponowała.

Sigillum przytwierdzano wówczas do dokumentu za pomocą sznurów lub paska pergaminowego. W odniesieniu do pieczęci księżnej Agnieszki w zdecydowanej większości były to sznury zielone, na przykład 24 z 27 pieczęci pieszych z kontrasigillum Piotra de Newileschicz przywieszono do dokumentu na zielonych sznurach, pozostałe przy użyciu pergaminowych pasków, a w końcu – sznurów czerwono-zielonych. Pojedynczymi odstępstwami od reguły są sznury granatowo-czerwone, granatowo-zielone i granatowo-różowe¹⁹.

Liczba dokumentów oraz pieczęci, a zwłaszcza różnorodnych kontrasigillów świadczy o aktywności kancelarii księżnej. Najwięcej dokumentów Agnieszka wystawiła w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XIV wieku²⁰. W tym też okresie, o czym świadczyłoby aż pięć różnych kontrasigillów, księżna miała w swojej kancelarii najliczniejszy personel.

Sigilla, zwłaszcza te średniowieczne, jak powszechnie wiadomo i jak już wspomniano na początku artykułu, stanowią często jedyny plastyczny wizerunek właściciela. Z tą sytuacją mamy także do czynienia w wypadku księżnej Agnieszki świdnickiej. Jak faktycznie ona wyglądała, nie dowiemy się z żadnego z zachowanych jej dokumentów. Płyta nagrobna z jej wizerunkiem nie dotrwała w oryginale do dnia dzisiejszego²¹. O zewnętrznym obrazie Agnieszki możemy cokolwiek powiedzieć na podstawie zachowanych pieczęci, z których wynika, że była kobietą szczupłą o długich kręconych włosach. Ubierała się zgodnie z tendencjami ówczesnej mody gotyckiej, mającej uwidocznić ideał fizycznego piękna ludzkiego ciała. Stąd też suknia kobieca, obcisła w górnej części, z obszernym dekoltem, akcentowała biust oraz szczupłość i kruchość damskiej sylwetki, fałdzista zaś spódnica podkreślała nieznacznie wysunięty do przodu brzuch. Krój płaszcza, a także sukni Agnieszki świadczy, iż na dwór jej bardzo szybko dotarły owe wpływy francuskiej mody dworskiej. Elementem rodzimym pozostawał jedynie wspomniany już kruseler. Ranga dworu książęcego zapewne nakazywała władczyni noszenie szat

nej Beatrycy. Wobec tego, że Agnieszka była księżniczką czeską, przeto jeden z hełmów ma podwójny pióropusz świdnicki, a drugi duży pióropusz czeski". M. Gumowski, podając informacje o rzekomej pieczęci majestatycznej Agnieszki świdnickiej, powołuje się na dokument nr 150, który zamieszcza *Codex Diplomaticus Silesiae*, t. 10, Breslau 1881. Niemniej jednak P. Pfothenhauer, autor wymienionego opracowania, opublikował w tym miejscu dokument Mikołaja, ks. ziebickiego, i jego żony Agnieszki, księżnej strzelińskiej, a nie Agnieszki świdnickiej. Po prostu M. Gumowski mylnie odczytał podaną przez P. Pfothenhauera legendę pieczęci księżnej, która brzmi AGNES. DEI. GRA. DV. ET. DNA STRELINENSIS. Ów duży pióropusz czeski występuje w polu pieczęci dlatego, że żona Mikołaja ziebickiego pochodziła z możnowładczej rodziny czeskiej, panów Lichtenburga, a Strzelin stanowił jej oprawę. (K. Jasiński: *Rodowód Piastów...*, s. 49–50). Agnieszka świdnicka nigdy nie była księżniczką czeską.

¹⁹ Por. *Aneks 2*.

²⁰ Por. *Aneks 1*.

²¹ K. Stronczyński: *Pomniki...*, s. 261.

uszytych w całości z luksusowych tkanin – jedwabiu, adamaszku, tafty, aksamitu, atlasu bądź jakiegoś importowanego sukna oraz cennych futer²². Odzież natomiast, zgodnie ze średniowiecznym obyczajem, była w barwach rodowych, tj. heraldycznych. W odniesieniu do Agnieszki były to zapewne kolory srebra i czerwieni, znane nie tylko z herbu Habsburgów, ale także herbów miejscowych, wzbogacone o złoto i czerń, do których starannie dobierano futrzane podbicia, tworząc charakterystyczne dla epoki wyszukane kontrasty²³.

Widzimy zatem, iż zachowane sigilla znakomicie oddają zewnętrzne oblicze księżnej oraz uzupełniają treści, jakie uzyskujemy o niej z dokumentów. Ponadto dostarczają nam informacji o jej personelu kancelaryjnym, a także odzwierciedlają poziom ówczesnej sztuki złotniczej i rytownictwa. Trzy pieczęcie popiersiowe księżnej, stojące na zdecydowanie niższym poziomie artystycznym, zostały zapewne wykonane w którymś z miejscowych warsztatów złotniczych, podobnie jak kontrasigilla będące sygnetami sekretarzy księżnej. Natomiast pieczęć pieszą Agnieszki, na bardzo wysokim poziomie artystycznym, podobnie jak ówczesne pieczęcie władców czeskich, zapewne wykonał jakiś złotnik praski. Dlaczego księżna nie miała własnego kontrasigillum, pozostaje wciąż pytaniem otwartym. Możliwe, że z powodu pośpiechu, w jakim wykonywano pieczęć pieszą, którą księżna dysponowała na pewno w 1369 roku, a przypuszczalnie już w 1368 roku (Bolko II zmarł 10 maja 1368 roku²⁴), nie zlecono jej autorowi wykonania pieczęci sygnetowej. Później, może z powodów ekonomicznych oraz ze względu na fakt, iż przyzwyczajono się do używania w charakterze kontrasigillów sygnetów sekretarzy, księżna nie widziała potrzeby, aby zlecić wykonanie własnej pieczęci sygnetowej. W każdym razie Agnieszka na pewno dysponowała czterema pieczęciami, które świadczą o rozbudowanej kancelarii księżnej oraz podkreślają zasięg jej władzy.

Aneks 1

Archiwum Archidiecezjalne we Wrocławiu (AA Wr.)

Dokumenty parafii w Świdnicy

1360, 1 I (Dok. Bolka II dot. Agnieszki, por. AP Wr., Dok. m. Wrocławia, sygn. 1360, 17 I, Dok. m. Świdnicy, sygn. U 6808 kopie)

1386, 23 X

1389, 2 XII

1390, 8 II (Dok. bpa Wacława dot. Agnieszki)

²² M. Moźdzynska-Nawotka: *O modach...*, s. 13, 23, 26–28.

²³ M. Kaganiec: *Heraldyka...*, s. 64; M. Moźdzynska-Nawotka: *O modach...*, s. 23–24.

²⁴ K. Jasiński: *Rodowód Piastów...*, s. 39.

Zbiór dokumentów AAWr.

1372, 28 XI (p. C)

H. BB. 80, 1376, 21 XI (p. C)

G 5 BB 86b, 1379, 16 VI

I PP. 10, 1381, 5 IV (p. D)

N 22, 1387, 1 I (p. C)

(9 dokumentów i 4 pieczęcie)

Archiwum Państwowe we Wrocławiu (AP Wr.)**Rep. 12 – Archiwum Elżbietańskie**

nr 8, 1373, 27 I (p. C)

(1 dokument i 1 pieczęć)

Rep. 55 – Dokumenty klasztoru Augustianów na Piasku

nr 139, poz. 2, 1391, 6 II (trans. dok. Agnieszki)

nr 139, poz. 3, 1380, 18 X (trans. dok. Agnieszki)

(2 dokumenty)

Rep. 58 – Dokumenty klasztoru Dominikanek w św. Katarzynie

nr 89, 1382, 24 I (p. C)

(1 dokument i 1 pieczęć)

Rep. 66 – Dokumenty klasztoru św. Macieja

nr 284, 1381, 11 V (Agnieszka trans. dok. Bolka II z 1347 roku, 9 XI, trans. w IN, por. ibidem, nr 149)

nr 286, 1381, 8 VII (p. C i kopia dok. ibidem)

nr 308, 1385, 16 X (p. C i kopia dok. ibidem)

nr 315, 1390, 12 IV (p. C)

nr 316, 1390, 15 V (p. C i kopia dok. ibidem)

nr 318, 1390, 7 VIII (p. C)

(6 dokumentów i 5 pieczęci)

Rep. 76 – Dokumenty kolegiaty w Głogowie

nr 107, 1388, 6 XI (dok. Ludwika, ks. brzeskiego, dot. Agnieszki)

(1 dokument)

Rep. 83 – Dokumenty klasztoru Cystersów w Krzeszowie

nr 114, 1367, 14 II (dok. Bolka II i Agnieszki, p. B)

nr 116, 1369, 1 V (wid. Karola IV, por. odp. wid. Dok. maj. Schaffgotschów, sygn. Fach 1, nr 1)

nr 117, 1369, 17 IV (p. C)

nr 118, 1369, 16 IV (p. C, por. wid., ibidem, nr 119)

nr 119, 1369, 25 IX (wid. Karola IV, por. or., ibidem, nr 118)

nr 120–121, 1370, 19 VI (p. C, 2 or.)

nr 124, 1373, 13 XII (p. C)

nr 127, 1375, 22 XI (p. C)

nr 128, 1376, 12 XII (p. C, por. odp. Dok. m. Wrocławia, sygn. 1376, 12 XII)

nr 129, 1377, 9 VI (p. C)

nr 131–133, 1378, 6 VII (p. C, 3 or., por. wid., ibidem, nr 158, odp. Dok. m. Wrocławia, sygn. 1378, 6 VII, trans. Dok. maj. Schaffgotschów, sygn. Fach 26a, nr 26)

nr 138a–138b, 1380, 17 VII (p. C, 2 or.)

nr 140–141, 1381, 6 III (p. C, 2 or.)

nr 142a, 1383, 7 XII (p. C)

nr 143, 1385, 8 I (p. C)

nr 146, 1386, 6 X (p. C)

nr 149, 1389, 29 X (p. C)

nr 158, 1399, 20 III (wid. por. or. ibidem, nr 131–133, odp. Dok. m. Wrocławia, sygn. 1378, 6 VII,
trans. Dok. maj. Schaffgotschów, sygn. Fach 26a, nr 26)

nr 183, 1389, 27 V (trans. dok. Agnieszki)

nr 366, 1378, 21 XII (trans. dok. Agnieszki)

(25 dokumentów i 19 pieczęci)

Rep. 91 – Dokumenty klasztoru Cystersów w Lubiążu

nr 341, 1370, 22 V (p. C)

nr 356, 1376, 28 XII (p. C)

nr 362, 1381, 6 VI (p. C)

(3 dokumenty i 3 pieczęcie)

Rep. 102 – Dokumenty kolegiaty w Nysie

nr 43, 1342, 2 V (p. C)

nr 67, 1385, 1 IX (p. C)

(2 dokumenty i 2 pieczęcie)

Rep. 123 – Dokumenty klasztoru Benedyktynek w Strzegomiu

nr 28, 1342, 2 VI (p. A)

nr 42, 1368, 7 XII (p. B)

nr 47, 1380, 15 V (p. C)

nr 50, 1387, 6 VI (p. C)

(4 dokumenty i 4 pieczęcie)

Rep. 132a – Depozyty miejskie

Dep. m. Lwówka

nr 67, 1387, 5 XI

nr 68, 1387, 7 XII (p. C)

nr 69, 1389, 4 II (p. C)

nr 71, 1391, 29 V (p. C)

(4 dokumenty i 3 pieczęcie)

Rep. 132d – Depozyty rodzinne

Dep. rodziny Seidlitz-Habendorf

nr 2, 1380, 25 VI (p. C)

Dep. rodziny Seidlitz Sandreczki z Bielawy

nr 7, 1369, 8 XII (p. C)

nr 9, 1379, 30 V

nr 10, 1389, 4 V (p. C)

nr 15, 1379, 18 IV (wid.)

Dep. rodziny Pfeil-Oberdisdorf

nr 3, 1375, 7 VII (p. C)

nr 4, 1383, 7 XII (p. C)

(7 dokumentów i 5 pieczęci)

Rep. 133 – Drobne akcesje

Zg 5/32, nr 4, 1380, 3 VII (p. A)

Zg 5/32, nr 5, 1386, 10 VIII (p. C)

(2 dokumenty i 2 pieczęcie)

Dokumenty maj. Schaffgotschów

sygn. Fach I, nr 1, 1369 I V (odp. wid., por. or. wid. Rep. 83, nr 116)

sygn. Fach 15, nr 6, 1371, 5 XI (p. C)

sygn. Fach 15, nr 9, 1384, 2 II (p. C)

sygn. Fach 18, nr 3, 1369, 12 III (p. C)

sygn. Fach 26a, nr 26, 1378, 6 VII (trans. por. or. Rep. 83, nr 131–133, wid., ibidem, nr 158, odp.

Dok. m. Wr, sygn. 1378, 6 XII)

sygn. Fach 26d, nr 1, 1346, 2 V (p. C)

sygn. Fach 28, nr 8, 1381, 5 V (p. C)

sygn. Fach 31, nr 1, 1384, 29 IV (dok. Wacława IV dot. Agnieszki)

sygn. Fach 37, nr 2, 1386, 18 XII (p. C)

(9 dokumentów i 9 pieczęci)

Dokumenty miasta Świdnicy

sygn. U 143, 1356, 30 XI (dok. Bolka II dot. Agnieszki)

sygn. U 166, 1364, 15 XI (dok. Agnieszki i rady m. Jawora)

sygn. U 187, 1368, 5 XII (p. C)

sygn. U 190, 1369, 26 II (p. C)

sygn. U 191–U 191a, 1369, 10 IV (2 odp.)

sygn. U 195, 1369, 10 X (dok. Karola IV dot. Agnieszki)

sygn. U 204, 1370, 22 V (p. C)

sygn. U 205, 1371, 21 I (p. C)

sygn. U 208, 1371, 12 II (p. C, por. trans. ibidem U 208a)

sygn. U 208a, 1371, 12 II (trans. por. or. ibidem U 208)

sygn. U 209, 1371, 9 V (p. C, por. odp. ibidem)

sygn. U 214, 1371, 18 VIII (p. C)

sygn. U 215, 1371, 22 XI (p. C)

sygn. U 216, 1372, 7 I (dok. Karola IV dot. Agnieszki)

sygn. U 218, 1372, 18 VII (p. C)

sygn. U 219, 1371, 9 V

sygn. U 220, 1372, 18 VIII (dok. Wacława IV dot. Agnieszki)

sygn. U 221, 1372, 25 VIII (p. C)

sygn. U 223, 1373, 5 II

sygn. U 224, 1373, 17 X (p. C)

sygn. U 226, 1373, 4 XII (p. C)

sygn. U 227, 1373, 28 XII (p. C)

sygn. U 230, 1374, 31 V (p. C, por. trans. Karola IV, ibidem, sygn. U 231–U 232)

sygn. U 231–U 232, 1374, 31 V (2 trans. Karola IV, por. or., ibidem, sygn. U 230)

sygn. U 233, 1374, 18 VI (p. C)

sygn. U 235, 1374, 8 XI (p. C)

sygn. U 237, 1375, 26 I (p. C)

sygn. U 246, 1378, 8 X (p. C)

sygn. U 246 a, 1378, 8 X (p. C)

sygn. U 248, 1378, 12 X (p. C)

sygn. U 252, 1379, 19 XII (dok. Wacława IV dot. Agnieszki)

sygn. U 261, 1381, 10 V (p. D)

sygn. U 280, 1385, 14 IV (p. C)

sygn. U 282, 1386, 19 IX (p. C)

sygn. U 285, 1386, 11 XI (dok. Wacława IV dot. Agnieszki)

sygn. U 287, 1387, 2 III (p. C)

sygn. U 290, 1388, 28 II (p. C)

sygn. U 296, 1389, 5 I (p. C)

sygn. U 308, 1391, 7 IV (odp.)

sygn. U 309, 1391, 13 XI

sygn. U 310, 1391, 13 XI (p. D)

sygn. U 6808, 1360, 17 I (odp. por. odp. Dok. m. Wrocławia, sygn. 1360, 17 I, or. AA Wr., Dok. parafii w Świdnicy, sygn. 1360, 17 I)

(44 dokumenty i 27 pieczęci)

Dokumenty miasta Wrocławia

sygn. 1360, 17 I (odp., por. odp. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 6808, or. AA Wr., Dok. parafii w Świdnicy, sygn. 1360, 17 I)

sygn. 1369, 16 IV

sygn. 1376, 12 XII (odp. por. or. Rep. 83, nr 128)

sygn. 1377, 14 VI (odp.)

sygn. 1378, 6 VII (odp. por. or. 83, nr 131–133, wid. ibidem, nr 158, trans. Dok. maj. Schaffgotschów, sygn. Fach 26a, nr 26)

(6 dokumentów)

Oddział Archiwum Państwowego we Wrocławiu w Jeleniej Górze

Dokumenty miasta Jeleniej Góry

nr 10, 1355, 1 X (p. B)

nr 18, 1370, 18 X (p. C, dok. skradziony)

nr 18b, 1370, 6 XII (p. C)

nr 20, 1374, 30 XII (p. C)

nr 22, 1376, 6 VI (p. C)

nr 24, 1380, 18 X (p. C)

nr 29, 1386, 18 VI (p. C, dok. skradziony)

nr 32, 1391, 30 IV (p. C, dok. skradziony)

(5 dokumentów i 5 pieczęci)

* * *

Podając pod zespołami liczbę dokumentów, uwzględniono oprócz oryginałów także odpisy, widymaty, transumpty oraz powtarzające się oryginały. Trzy dokumenty z zespołu dokumentów miasta Jeleniej Góry zostały skradzione z tegoż Archiwum w latach 1993–1994.

Aneks 2

Pieczęć A

AP Wr.

1. Rep. 123, nr 28, 1342, 7 XII, zielone sznury

2. Dok. maj. Schaffgotschów, sygn. Fach 26d, nr 1, 1346, 2 V, zielone sznury

Pieczęć B

AP Wr.

1. Rep. 123, nr 42, 1368, 7 XII, pergaminowy pasek

Oddz. AP Wr. w Jeleniej Górze

2. Dok. m. Jeleniej Góry, nr 10, 1353, 1 X, pergaminowy pasek

Pieczęć C***Kontarsigillum C I***

1. Dok. maj. Schaffgotschów, sygn. Fach 18, nr 3, 1369, 12 II, czerwono-zielone sznury
2. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 187, 1368, 5 XII, czerwono-zielone sznury
3. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 190, 1369, 26 II, zielone sznury
4. Dok. m. Świdnicy, U 204, 1370, 22 V, zielone sznury
5. Rep. 83, nr 117, 1369, 17 IV, czerwono-granatowe sznury
6. Rep. 83, nr 118, 1369, 16 IV, czerwono-zielone sznury
7. Rep. 83, nr 120, 1370, 19 IV, zielone sznury
8. Rep. 83, nr 121, 1370, 19 IV, zielone sznury
9. Rep. 91, nr 341, 1370, 22 V, zielone sznury
10. Rep. 132d, Dep. rodziny Seidlitz-Sandreczki, nr 7, 1369, 8 XII, zielone sznury

Kontarsigillum C II**AA Wr.**

1. Zbiór dok. AAWr., sygn. H. BB., 1376, 21 XI, zielone sznury

AP Wr.

2. Rep. 83, nr 124, 1373, 13 XII, zielone sznury
3. Rep. 83, nr 127, 1375, 22 XI, zielone sznury
4. Rep. 83, nr 128, 1376, 12 XII, zielone sznury
5. Rep. 83, nr 129, 1377, 9 VI, zielone sznury
6. Rep. 83, nr 133, 1378, 6 VII, zielone sznury
7. Rep. 83, nr 138b, 1380, 6 III, zielone sznury
8. Rep. 91, nr 356, 1376, 28 XI, zielone sznury
9. Rep. 102, nr 43, 1374, 9 V, zielone sznury
10. Dok. maj. Schaffgotschów, sygn. Fach 15, nr 6, 1371, 5 XI, pergaminowy pasek
11. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 205, 1371, 21 I, zielone sznury
12. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 208, 1371, 12 II, zielone sznury
13. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 209, 1371, 9 V, pergaminowy pasek
14. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 214, 1371, 18 VII, zielone sznury
15. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 215, 1371, 22 XI, zielone sznury
16. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 218, 1372, 18 VII, zielone sznury
17. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 221, 1372, 25 VIII, zielone sznury
18. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 224, 1373, 17 X, zielone sznury
19. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 226, 1373, 4 XII, zielone sznury
20. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 227, 1373, 28 XII, zielone sznury
21. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 230, 1374, 31 V, zielone sznury
22. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 233, 1374, 18 VI, zielone sznury
23. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 235, 1374, 8 X, zielone sznury
24. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 237, 1376, 26 I, pasek pergaminowy

Oddz. AP Wr. w Jeleniej Górze

25. Dok. m. Jeleniej Góry, nr 18, 1370, 18 X, zielone sznury
26. Dok. m. Jeleniej Góry, nr 20, 1374, 30 XII, zielone sznury
27. Dok. m. Jeleniej Góry, nr 22, 1376, 6 VII, zielone sznury

Kontrasigillum C III**AP Wr.**

1. Rep. 66, nr 286, 1381, 8 VII, zielone sznury
2. Rep. 83, nr 131, 1378, 6 VII, zielone sznury

3. Rep. 83, nr 132, 1378, 6 VII, zielone sznury
4. Rep. 83, nr 138a, 1380, 6 III, pasek pergaminowy
5. Rep. 83, nr 140, 1381, 6 III, zielone sznury
6. Rep. 83, nr 141, 1381, 6 III, zielone sznury
7. Rep. 91, nr 362, 1381, 6 VI, zielone sznury
8. Rep. 123, nr 47, 1380, 15 V, pergaminowy pasek
9. Rep. 132d, Dep. rodziny Pfeil-Oberdisdorf, nr 3, 1375, 7 VII, zielone sznury
10. Rep. 132d, Dep. rodziny Seidlitz-Habendorf, nr 2, 1380, 25 VI, pergaminowy pasek
11. Rep. 133, Zg 5/32, nr 4, 1380, 3 VII, zielone sznury
12. Dok. maj. Schaffgotschów, sygn. Fach 28, nr 8, 1381, 5 V, zielone sznury
13. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 246, 1378, 8 X, zielone sznury
14. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 246a, 1387, 8 X, zielone sznury
15. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 287, 1387, 2 III, pergaminowy pasek

Kontrasigillum C IV

AP Wr.

1. Rep. 58, nr 89, 1382, 24 I, pergaminowy pasek
2. Rep. 83, nr 142a, 1383, 7 XII, pergaminowy pasek
3. Dok. maj. Schaffgotschów, sygn. Fach 15, nr 9, 1384, 28 II, pergaminowy pasek

Kontrasigillum C V

AA Wr.

1. Zbiór dok. AAWr., sygn. N 22, 1387, 1 I, pergaminowy pasek

AP Wr.

2. Rep. 66, nr 308, 1385, 16 X, pergaminowy pasek
3. Rep. 83, nr 143, 1385, 8 I, czerwono-zielone sznury
4. Rep. 102, nr 67, 1385, 1 IX, czerwono-zielone sznury
5. Rep. 123, nr 50, 1387, 6 VI, pergaminowy pasek
6. Rep. 132a, Dep. miasta Lwówka, nr 68, 1387, 7 XII, czerwono-zielone sznury
7. Rep. 132d, Dep. rodziny Pfeil-Oberdisdorf, nr 4, 1383, 7 XII, zielono-granatowe sznury
8. Rep. 133, Zg 5/32, nr 5, 1386, 10 VIII, granatowo-różowe sznury
9. Dok. maj. Schaffgotschów, sygn. Fach 37, nr 2, 1386, 8 XII, pergaminowy pasek
10. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 280, 1385, 14 IV, pergaminowy pasek
11. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 282, 1385, 19 IX, zielone sznury

Kontrasigillum C VI

AP Wr.

1. Rep. 66, nr 315, 1390, 12 V, czerwono-zielone sznury
2. Rep. 66, nr 316, 1390, 15 V, czerwono-zielone sznury
3. Rep. 66, nr 318, 1390, 7 VIII, czerwono-zielone sznury
4. Rep. 83, nr 149, 1389, 29 X, pergaminowy pasek
5. Rep. 132 a, Dep. m. Lwówka, nr 69, 1389, 4 II, pergaminowy pasek
6. Rep. 132a, Dep. m. Lwówka, nr 71, 1391, 29 V, pergaminowy pasek
7. Rep. 132 d, Dep. rodziny Seidlitz-Sandreczki z Bielawy, nr 10, 1389, 4 V, pergaminowy pasek
8. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 290, 1388, 28 II, pergaminowy pasek
9. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 296, 1389, 5 I, pergaminowy pasek

Pieczczę D

AA Wr.

1. Zbiór dok. AAWr., sygn. I PP. 10, 1381, 5 IV, pergaminowy pasek

Fot. 1. Pieczęć A – pieczęć Agnieszki, ks. świdnickiej, popiersiowa mniejsza, AP Wr., Rep. 123, nr 28. Fot. R. Bacmaga

Fot. 2. Pieczęć B – pieczęć Agnieszki, ks. świdnickiej, popiersiowa większa, AP Wr., Rep. 123, nr 42. Fot. R. Bacmaga

Fot. 3. Pieczęć C – pieczęć
piesza Agnieszki, ks. świd-
nickiej, AP Wr., Rep. 83,
nr 118. Fot. R. Bac-
maga

Fot. 4. Kontrasigillum C I
Piotra de Czedlicz, AP Wr.,
Rep. 83, nr 118. Fot. R. Bac-
maga

Fot. 5. Kontrasigillum C II Piotra de Newileschicz, AP Wr., Rep. 83, nr 124.
Fot. R. Bacmaga

Fot. 6. Kontrasigillum C III Konrada z Henrykowa, AP Wr., Rep. 83, nr 142a. Fot. R. Bacmaga

Fot. 7. Kontrasigillum C IV Jana de Slewicz, AP Wr., Rep. 66, nr 286. Fot. R. Bacmaga

Fot. 8. Kontrasigillum C V Jana de Rolmus, AP Wr., Rep. 83, nr 143. Fot. R. Bacmaga

Fot. 9. Kontrasigillum C VI Jana Konmos, AP Wr., Rep. 66, nr 316. Fot. R. Bacmaga

Fot. 10. Pieczęć D – pieczęć Agnieszki, ks. świdnickiej, popiersiowa mniejsza, AP Wr. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 261.
Fot. R. Bacmaga

AP Wr.

2. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 261, 1381, 10 V, pergaminowy pasek
3. Dok. m. Świdnicy, sygn. U 310, 1391, 13 XI, pergaminowy pasek

Wykaz skrótów

AA Wr. – Archiwum Archidiecezjalne we Wrocławiu

AP Wr. – Archiwum Państwowe we Wrocławiu

bp – biskup

dep. – depozyt

dok. – dokument

dot. – dotyczący

m. – miasto

maj. – majątek

odp. – odpis

or. – oryginał

p. – pieczęć

rep. – repozytarium

trans. – transumpt

wid. – widymat

Mieczysława Chmielewska

The Seals of Agnes, the Duchess of Świdnica (1338–1392)**Summary**

A great number of documents and seals, and particularly of various counter-seals, bear witness to the intense activity of the Duchess's chancellery. Most of the documents produced on behalf of Agnes are associated with the 1370s and 1380s. It is also in this period, as is indicated by at least five various counter-seals, that the staff of the Duchess's office was the most numerous.

The extant seals reflect very faithfully the Duchess's face and complete the information concerning her that we can get from the documents. They also provide us with important fact concerning the chancellery's personnel, and they also are a reflection of the level of the goldsmithery and engraving of the period. The three bust seals of the Duchess, of a clearly inferior artistic quality, were probably made in the workshops of some of the local goldsmiths, just as the counter-seals that are signet rings of the Duchess's secretaries. Agnes's pedestrian seal, however, represents a very high artistic level, similar to the contemporary seals of the Czech kings, and it probably was made by some Prague goldsmith. Why the Duchess did not have her own counter-seal remains an open question. It is possible that, because of the haste with which the pedestrian seal was produced (the Duchess certainly had it in 1369, and probably even already in 1368), its author was not assigned the task of making a signet seal. At any rate, Agnes had certainly four seals at her disposal, which shows the complexity of her chancellery and emphasises the range of her power.

Mieczysława Chmielewska

Die Siegel von Agnes, der Schweidnitzer Fürstin (1338–1392)

Zusammenfassung

Eine große Menge von Urkunden und Siegeln, und besonders von verschiedenartigen Kontrasigillen, zeugen von großer Aktivität der Kanzlei von der Fürstin. Die meisten von Agnes ausgestellten Dokumente betreffen die 70er und 80er Jahre des 14. Jhs. Nach fünf verschiedenen Kontrasigillen hatte die Fürstin zu dieser Zeit in ihrer Kanzlei das zahlreichste Personal.

Die erhalten gebliebenen Siegel können das Antlitz der Fürstin gut widerspiegeln. Sie geben uns Informationen über die Fürstin selbst und über ihre Kanzlei, und zeugen von dem Stand der damaligen Goldschmiedekunst und Gravierkunst. Drei Büstensiegel der Fürstin, die ein niedrigeres künstlerisches Niveau vertreten, wurden wahrscheinlich, so wie die, als Siegelringe der fürstlichen Sekretäre benutzten Kontrasigillen, in einem der einheimischen Goldschmiedwerkstätte gemacht. Der Infanteriesiegel von Fürstin Agnes dagegen, der ein sehr hohes künstlerisches Niveau vertritt, war genauso wie damalige Siegel von tschechischen Machthabern wahrscheinlich von einem Prager Goldschmied fertig gestellt. Es ist eine offene Frage, warum Fürstin Agnes kein eigenes Kontrasigillum gehabt hatte. Es ist möglich, dass der Infanteriesiegel, über den die Fürstin schon im Jahre 1369 bestimmt und im Jahre 1368 wahrscheinlich verfügt hatte, in Eile gemacht wurde, so dass man ihrem Autor die Anfertigung des Siegelringes nicht in Auftrag gegeben hat. Jedenfalls hat Fürstin Agnes über vier Siegel verfügt, die davon zeugen, dass ihre Kanzlei sehr gut entwickelt war, und ihre Macht hat sich über einen großen Bereich ausgedehnt.